

Duna-Tisza Közi Homokhátsági Térségi Fejlesztési Tanács

Homokhátság Cselekvési Terv

2024-2026

2024. október 28.

Tartalomjegyzék

1. Vezetői összefoglaló	3
2. Bevezetés.....	4
3. Helyzetelemzés.....	6
3.1 Klímaváltozás hatásai	6
3.2 Agrárium, mezőgazdasági területek jellemzői	7
3.3 Homokháti Speciális Célprogram	8
3.4 Kamra-Túra – Homokháti Gazdaudvar Hálózat.....	9
3.5 Ökoszisztéma szolgáltatások	10
3.6 Települési szintű alkalmazkodási feladatok	10
3.7 Mintajellegű települési csapadékvíz gazdálkodási projekt	11
3.8 Csatári Bálint Pályázat	11
4. SWOT-analízis	12
5. Célrendszer	13
5.1 Átfogó célok.....	13
5.2 Specifikus célok	13
5.3 Operatív célok	14
6. Intézkedések.....	14
6.1 Homokháti Speciális Célprogram – A mezőgazdasági termelők gazdálkodási szokásainak, éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodásának felmérése	14
6.2 Esőkert rendszer létesítése közösségi összefogással - mintajellegű települési csapadékvíz gazdálkodási projekt.....	18
6.3 Vízőrző Fenntarthatósági Csoportfoglalkozás – Élményalapú projektmunka.....	22
7. Indikátorok	25
8. Indikatív pénzügyi terv	26

1. Vezetői összefoglaló

A Duna-Tisza Közi Homokhátsági Térségi Fejlesztési Tanács megbízásából a Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Regionális Kutatások Intézete Alföldi Tudományos Osztálya 2024. júniusban elkészítette a Duna-Tisza Közi Homokhátság Területfejlesztési Koncepciója és Programja – Stratégiai és Operatív Programot. A Stratégiai Programban bemutatott prioritások mentén az Operatív Programban kerültek meghatározásra a tervezett térségi fejlesztési elképzelések a 2024-2030 közötti időtávra.

Az Operatív Programban megfogalmazott célok, prioritások és fejlesztési elképzelések alapján a Duna-Tisza Közi Homokhátsági Térségi Fejlesztési Tanács a lehetőségeit figyelembe véve, meghatározott keretek között egy rövid távú, kisléptékű cselekvési terv elkészítéséről határozott. Az elkészítettéről a Tanács munkaszervezeti feladatait ellátó Bács-Kiskun Vármegyei Önkormányzati Hivatal gondoskodott.

A Homokhátsági Cselekvési Terv kereteit a Tanács lehetőségei, erőforrásai, kompetencia határai figyelembe vételével jelölték ki oly módon, hogy a Terv illeszkedjen a Tanács munkatervéhez, működéséhez is.

A Cselekvési Tervvel szemben elvárás volt, hogy reálisan kitűzött célok mentén, passzív megoldásokban gondolkodjon. Kisléptékű, lokális beavatkozások nyomán rövid távon, helyben mutasson fel eredményeket. Az intézkedéseinek így módon jellemzően a mikrokörnyezetre van direkt ráhatása. Az intézkedésekkel többféle célcsoport és korosztály legyen megszólítható. Valamely intézkedés esetében egy mintatelepülés kiválasztásra kerülhet. A Cselekvési Terv illeszkedjen a Tanács eddigi munkafolyamataiba, építsen az eddigi eredményeire. Kapjon hangsúlyt a lakosság tájékoztatása, szemléletformálása.

A Cselekvési Terv megvalósítási időintervalluma két év, 2024-2026 között valósul meg.

A Homokhátság helyzete, lehetőségei, szükségletei, az Operatív Program javaslatai és a Tanács lehetőségei figyelembe vételével három intézkedés került megfogalmazásra.

- Homokháti Speciális Célprogram – A mezőgazdasági termelők gazdálkodási szokásainak, éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodásának felmérése.

A gazdaságok éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodásban megtett lépéseit, elért eredményeit felmérni, összegezni, dokumentálni szükséges ahhoz, hogy a következtetések levonásával a jövőben ismét célirányosan lehessen a fejlesztési elképzeléseket, természetis-technológiai ajánlásokat, képzési, szemléletformáló programokat megfogalmazni és kiajánlani a gazdálkodók számára. Az elmúlt évtizedek fejlesztő munkájáról ez a fajta visszacsatolás egy releváns helyzetképet ad, mely alapján a klímaváltozáshoz alkalmazkodás gátjaként azonosított tényezőkre fókuszálva új fejlesztési irányok, új beavatkozási területek, célirányos ajánlások, tájgazdálkodási modellek fogalmazhatóak meg.

- Esőkert rendszer létesítése közösségi összefogással - mintajellegű települési csapadékvíz gazdálkodási projekt

Az intézkedés keretében esőzárkék alkalmazási lehetőségei kerülnek kiaknázásra a települési csapadékvíz menedzsmentben egy mintajellegű települési csapadékvíz gazdálkodási projektben.

Az intézkedés keretében a Tanács felkarolja és gondozza, települési környezetbe adaptálva megvalósítja a 2023 évi Csatári Bálint pályázat nyertesének pályamunkáját, az azokban foglalt innovatív, újszerű, gyakorlati szempontból hasznos és alkalmazható szakmai tartalmakat.

Újabb innovatív elemként a projekt előkészítésében és a kivitelezésében szerepet kapnak a fenntarthatóság tárgyából érettségiző homokhátsági középiskolás diákok.

▪ **Vízörző Fenntarthatósági Csoportfoglalkozás – Élményalapú projektmunka**

Jelen intézkedés keretében a Tanács innovatív tudásátadás gyakorlatot valósít meg azzal, hogy terepet és lehetőséget biztosít az érettségizők számára a projektmunkájuk elkészítéséhez.

Vízörző Fenntarthatósági Csoportfoglalkozásban fakultatív módon résztvevő diákok – a képzésüket innovatív elemekkel kiegészítve - gyakorlat alapú tapasztalatokat szerezhetnek a Homokhátság érintett és érdekelt szereplőitől jelen intézkedés keretében. Az érettségi követelmények teljesítéséhez élményalapú projektmunka lehetőséget kínál a Tanács.

A Duna-Tisza Közi Homokhátsági Térségi Fejlesztési Tanács ehhez kéri az érintettek segítő támogatását.

2. Bevezetés

A 2024-ben elfogadott Duna-Tisza Közi Homokhátság Területfejlesztési Konceptiója és Programja – Stratégiai és Operatív Program az alábbi prioritások mentén határozza meg a tervezett térségi fejlesztési elképzeléseket a 2024-2030 közötti időtávra:

1. A vízgazdálkodási módok összehangolása, térségi víz- és tájgazdálkodási platformok létrehozásával
2. A tanyarendszer revitalizációja, komplex külterületi programok megvalósításával
3. A zöldgazdaság modelljének széleskörű alkalmazása, energiahatékony beruházások támogatásával
4. A vármegyéken átnyúló településkapcsolatok kialakítása, partnerséget ösztönző intézkedésekkel
5. Kecskemét központú innovációs környezet, a kreatív tudástér és kultúra megerősítésével
6. Magas minőségű élelmiszergazdaság, klímabarát agrárberuházások támogatásával
7. Széles körű társadalmi felzárkóztatás, professzionális közösségfejlesztéssel és jó gyakorlatok importjával
8. Önálló és egyedi idegenforgalmi progresszió, új turisztikai struktúrák és termékek bevezetésével

A Homokhátsági Cselekvési Terv háttérének bemutatása:

A Duna-Tisza Közi Homokhátsági Térségi Fejlesztési Tanács a Duna-Tisza Közi Homokhátság Területfejlesztési Konceptiója és Programja – Stratégiai és Operatív Programban megfogalmazott célok, prioritások és fejlesztési elképzelések alapján készítette a Homokhátsági Cselekvési Tervet az alábbi tartalmi szempontok szerint.

A rövidtávú cselekvési terv intézkedéseinek kiválasztási szempontrendszere:

- megvalósítási időintervalluma két év,
- a Tanács lehetőségei, erőforrásai figyelembe vétele,
- a Tanács munkatervéhez, működéséhez illeszkedjen,
- kisléptékű, lokális beavatkozások, amelyek a Homokhátság bármely területén adaptálható lehetnek,
- a településtípusok számára alkalmazható megoldás,
- gyakorlatias megoldások,
- rövid időtávban lebonyolítható, eredményre vezető intézkedések,
- reprezentálva legyen a tanyavilág, az agrárium,
- több féle célcsoport és korosztály legyen érintett,
- a lakosság szélesebb köre legyen megszólítható és
- kapjon hangsúlyt a lakosság tájékoztatása, szemléletformálása.

Az Operatív Program legfontosabb üzenetei közül a Cselekvési Terv az alábbiakra helyezi a hangsúlyt:

- Minél hamarabb csökkenteni kell a táj erőforrásainak túlhasználatát és a környezet terhelését.
- Komplex táji kutatások kellene (pl.: agrár, ökológiai, hidrológiai, erdészeti), amelyek megvalósítható alternatívákat kínálnak fel az itt élők számára.
- Gyors és átfogó országos és helyi cselekvésre van szükség a döntéshozók oldalán .
- Jogszabályi és támogatási környezet alakítása (a vízkormányzástól a vidék- és területfejlesztésig).
- Forrásszerzés és szemléletformálási programok elindítása elsődlegesen gazdálkodókra és a lakosságra fókuszálva.

Jelen Cselekvési Terv fókuszába a Homokhátság döntően ökológiai típusú beavatkozásokkal megvalósuló fenntartható fejlesztése került. Ez a helyi erőforrások optimális hasznosítását, a tanyák tájfenntartó szerepének erősítését, a természeti értékek és természeti erőforrások védelmét helyezi a középpontba. Azaz a vegetációs vízvisszatartás, a földhasználat váltás, az optimális területhasznosítás ösztönzése. A vízviszonyok alakulásába a felelőssé tehető emberi beavatkozásokra pozitív hatást gyakoroló intézkedések mentén avatkozik be.

A Homokhátság egyik jellemző problémája, hogy a gazdálkodás és a földhasználat nem az ökológiai adottságoknak megfelelően történik. A gazdaságfejlesztési típusú beavatkozás elemeként a meglévő és várható termelési adottságokhoz történő alkalmazkodás elősegítése is célja a Cselekvési Tervnek.

A javasolt beavatkozások a gazdaság fejlesztésén, illetve a tágabban értelmezett ökológiai adottságok javításán keresztül járulnak hozzá a Homokhátság fejlődéséhez. A térség különböző részei eltérő adottságokkal és fejlődési potenciállal rendelkeznek, ezért a gazdasági és az ökológiai típusú beavatkozások nem választhatóak el sem területileg, sem indokoltságát tekintve egymástól.

A homokhátsági összetett problémakör átfogó és végső megoldását komplex programként kell kezelni.

Jelen Cselekvési Terv komplex módon nem, csak szűkebb szegmensben vállalkozik hatást gyakorolni a Homokhátság helyzetének megoldására.

3. Helyzetelemzés

A Homokhátsági Cselekvési Terv a Duna-Tisza Közi Homokhátság Területfejlesztési Konceptiója és Programja helyzetelemzésére (Előkészítő és Javaslattevő Fázis, Területi Hatásvizsgálat) támaszkodik. Az azokban foglaltakon túlmenően jelen fejezet a Cselekvési Terv fókuszába kerülő tématerületekhez kapcsolódóan emel ki, tár fel, összegez megalapozó információkat.

3.1 Klímaváltozás hatásai

A klímaváltozás hatásai a Homokhátságon erősen érzékelhetők. A kedvezőtlen változások természeti okai: csapadékhiány, szárazodás, felszíni és felszín alatti vízkészletek csökkenése, természetes élőhelyek és a termőtalaj degradációja (tájrombolás, erózió, defláció).

A hőmérséklet emelkedése, a csapadék mennyiségének csökkenése, annak kedvezőtlen időbeli eloszlása miatt egyre súlyosabb a szárazodás, a talajvíz szintjének süllyedése, ami negatívan befolyásolja a mezőgazdasági termelést és az ökoszisztéma stabilitását. A változó környezeti körülmények mellett a táj túlhasználata is jelentős.

Tudatosítani kell, hogy a napjainkban átélt szélsőséges időjárási helyzetek nem kivételek, nem múlnak el, és a jövőben ezek számítanak a megszokottaknak. A legjobb tehát, ha időben felkészülünk mindezekre.

Az éghajlatváltozás és a tájterhelés komplex negatív hatásainak mérséklése érdekében a térségnek alkalmazkodnia kell, például a vízgazdálkodás és a földhasználat átalakításával, valamint a mezőgazdaság adaptációjával.

A mintaprojektek megvalósításán túl minden lehetséges helyen, minden lehetséges víz megőrzésére törekedni kell, mert csak ez vezethet jelentősebb eredményekhez. A rendelkezésre álló erőforrásokat a helyben történő vízmegőrzés elősegítésére kellene fordítani.

A Homokhátság kiszáradása elleni védekezés másik pillére a víztakarékosság.

A klímaváltozás folyamatában a vízkészletek és az agroökológiai potenciál felértékelődött. Elsőrendű feladat ezen potenciál óvása, megőrzése, fenntartható hasznosítása, akár lokális, mikrokörnyezeti megoldásokkal, törekvésekkel is. Minden érintettben, szereplőben fel kell keltetni ez iránt a felelős gondolkozást, magatartást.

Alapvető az érintettek, szereplők, lakosság tájékoztatása, a tudatosság erősítése a társadalom valamennyi szintjén a várható változásokról, ezek következményeiről, a felkészülés lehetőségéről. A káros folyamatok megállítását vagy legalább lassítását célzó széles összefogásnak, erős társadalmi akaratnak egyelőre nincs nyoma.

Az önkormányzatok, társadalmi csoportok, vállalkozások, gazdasági és más szervezetek körében váljon alapvető követelménnyé a megelőzés. A jó gyakorlatok szerves részét képezze a vízkészlet-gazdálkodás, továbbá a vízhiány megelőzése, és a talajok nedvességtartó képességének megóvása.

A társadalmi tudatformálás érdekében ösztönözni kell a vízhiánnyal, a szárazsággal és az elsivatagosodással foglalkozó rendszeres médiatevékenységet. Ebben a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat saját platformjain kiváló példával és egyre gyakoribb megjelenésekkel jár elől. E gyakorlat, szakmai tartalmak minden megyei önkormányzat, szakmai szervezetek számára átvehetők.

3.2 Agrárium, mezőgazdasági területek jellemzői

A KRTK RKI Alföldi Tudományos Osztálya a Homokhátságot érintő kihívások és a javasolt területfejlesztési irányok között a tanyák és a környezet kapcsolatáról kiemeli, hogy a hagyományos mezőgazdasági tanyákhoz kapcsolódó mozaikos földhasználat és kisüzemi vegyes gazdálkodás kedvező az ökoszisztéma szolgáltatások fenntartása és a biodiverzitás megőrzése szempontjából.

A Homokhátság mezőgazdasága:

- Kétarcú (duális) üzemszerkezet – kis- és nagygazdaságok együttes jelenléte, az átlagos birtokméret 11,9 ha (országos átlag 20,4 ha 2020-as adatok szerint).
- Az egy gazdálkodóra jutó, növénytermesztés és állattenyésztés teljesítményét, illetve a gazdaság méretét egy mutatóban összegző Standard Termelési Érték esetében a Homokhátság települései sok esetben az országos átlag alatt maradnak.
- A térségben a talajkímélő termelési módszerek alkalmazásának aránya alacsony, jelentős a szélérozió.
- A legalább hat hónapig fedetlen talajú területek aránya magas.
- Az agrártámogatások rendszere ellentmondásokkal terhelt: a jövedelem maximalizálása érdekében a mező- és erdőgazdálkodás jelentős környezeti változásokat indukálnak, melynek eredménye a Homokhátság instabil tájhasználata.
- Összefoglalva: az agrártermelés intenzifikációja és a mezőgazdasági területek túlhasználata jellemző a térségben.

A klímaváltozás és az évtizedek alatt regenerálódó vízkészletek miatt, stratégiai jelentőségű, hogy a mezőgazdaság, és az itt élők is alkalmazkodjanak a várhatóan hosszú évtizedekig fennálló viszonyokhoz. A Homokhátság népesség megtartó képességének javítása többek között agrár-szerkezetátalakítással alapozható meg.

Így például a gazdaságosan nem művelhető területek kikerülnek az intenzív művelés alól. Itt elsődlegesen az extenzív gazdálkodásra történő átállás valósul meg. A táj, mezőgazdasági termelő terület lefedettsége elérése szükséges. A vízkészletek helyben tartására kell törekedni.

A jelenleg gyakorolt földhasználatban olyan változásokat kell eszközölni, amelyek esélyt adnak a rendelkezésre álló vízkészletekkel való okszerű gazdálkodásra oly módon, hogy a terület eltartó képessége növekedjen és a vízháztartási egyensúly egy fenntartható egyensúlyi állapotban stabilizálódjon.

A gyenge minőségű földterületeken a művelési ág megváltoztatása új gazdálkodási kultúra kialakítását vonja maga után. Ezáltal csökkenthető a gazdálkodók kárérzékenysége és az elmaradt haszon

A mezőgazdasági termelés teljes szemléletváltására van szükség, amely többek között vonatkozik a fajta választásra, a víztakarékos öntözési megoldások alkalmazására, regeneratív talajművelésre, talajszerkezet javításra, a minimalizált bolygatással járó talajművelésre, az állandó talajfedés biztosítására. A talajok szerkezetének javításával azok alkalmasabbakká tehetők a vizek befogadására. A talajt bolygató művelésmódok helyett a talajfelszín állandó fedését kell biztosítani. A min-till, illetve no-till technológiájú talajművelésre történő áttérés ajánlott. Tájhasználat változtatásával, a táji hőszigetek kialakításával a párolgás szintén csökkenthető. Mindez javítja a talaj agro-ökológiai potenciáljának, illetve a terület aszálytűrő képességét.

A térségben a vízzel való előrelátó gazdálkodás alapvető feladatként jelentkezik. A földhasználat az adottságoknak megfelelő megváltoztatása, illetve a talajerőforrás hasznosítását biztosító, és egyedi tájértéket is jelentő tanyás térségek komplex fejlesztése jelentkezik fontos feladatként.

Duna-Tisza Közi Homokhátság Területfejlesztési Programjában is említett vízvisszatartó és vízpótló infrastrukturális beavatkozások és a Cselekvési Terv által hangsúlyozott racionális földhasználat együttesen lehet képes kompenzálni a klímaváltozás negatív hatásait.

3.3 Homokháti Speciális Célprogram

A növénytermesztés kockázati tényezői halmozottan jelen vannak a Homokhátságon. A tájegység vízgazdálkodási problémái, a klimatikus viszonyok, a homoktalajok termőképessége az itt gazdálkodók lehetőségeit korlátozza, versenyképességüket rontja, megélhetésüket nehezíti. Ezen gondok enyhítésére indította el 2001-ben a Homokháti speciális célprogramot a Bács-Kiskun Megyei Agrárkamara. A partnerség, nyitottság, helyi közösségekre való támaszkodás, környezeti tudatosság és innováció elveire épülő program általános célja között szerepel az agrárgazdálkodás vízhiányos természeti adottságokhoz való alkalmazkodóképességének elősegítése. A gazdálkodók jövedelemszerző képességének megtartása és növelése, valamint a fenntartható fejlesztés alapelveinek való megfelelés, a tájmegőrzés és környezetvédelem szempontjainak érvényesítése.

Speciális célként fogalmazták meg a homokháti tanyák, mint gazdálkodási egységek fenntartható fejlesztéséhez való hozzájárulást. A jövedelem kiegészítést szolgáló alternatív tevékenységek előmozdítása mintaértékű modellek közreadásával. A gazdálkodók piacra jutásának segítése. A szárazságtűrő és alternatív növények kutatási eredményei gyakorlati hasznosításának segítése, e növények megismertetése és termesztése gyakorlatának előmozdítása.

Már önmagában a célokat elemezve megállapítható, hogy a program egy évtizeddel megelőzte korát. Tevékenységével, eredményeivel ennyivel a Tanyafejlesztési Program, a Rövid Ellátási Lánc, a helyi gazdaságfejlesztés, az értéktárak, a bemutatóüzem kezdeményezés előtt jár.

A működése során elért eredmények a teljesség igénye nélkül az alábbiak szerint összegezhetők. Vezérprojektje a szárazságtűrő és alternatív növények termesztése

gyakorlatának elterjesztése, melynek lényege a növénytermesztő gazdálkodók ismereteinek bővítése, az ő eredményességüket befolyásoló kedvezőtlen természeti folyamatokhoz való alkalmazkodóképesség elősegítése. Tételesen ismeretterjesztés, növény-sor-kínálat kialakítás, a növények termesztéstechnológiájának homokháti füzetekben, illetve oktatófilmekben történő bemutatása, gazdálkodói mintaterületek kialakítása, gazdabemutatók, termesztési, fenológiai és meteorológiai adatok gyűjtése valósult meg. A helyi termék helyett akkor még „alternatív terméknek, funkcionális élelmiszernek” nevezett áruk piaci bevezetése érdekében marketing akciókat hajtottak végre. Kiállításokon közösségi standokat állítottak, kóstoltattak. Publikáltak, szórólapokat készítettek. Vizsgálták a tanyák eltartó képességét. Nyitott tanyák címmel rendezvénysorozatot tartottak. Az alternatív jövedelemszerzés lehetőségeinek bővítése érdekében többféle termék előállítására megvalósíthatósági tanulmányt, érték és vonzerő leltárt, turisztikai térképet, rendezvény naptárat, gasztronómiai útvonalterképet, PR-anyagokat, mintaértékű beszállítói regisztert készítettek, számos témában képzéseket szerveztek. A fentiek mindegyike hazai forrásból valósult meg.

A Program célja, hogy innovatív, a gyakorlatban működő, fenntartható, monitorozható, modell értékű válaszokat adjon a Homokhátság problémáinak kezelésére.

A Homokháti Programcentrum, immár mint független szakmai műhely 23 éve működik szaktanácsadók, vidékfejlesztők, projektmenedzserek együttműködésében. Elsődleges feladatának tekinti a homokháti gazdaságok életképességének, alkalmazkodóképességének növelését az agrár- és vidékfejlesztés eszköztárának alkalmazásával.

3.4 Kamra-Túra – Homokháti Gazdaudvar Hálózat

A Homokháti speciális célprogram körül már a kezdeti években kialakult egy gazdálkodói holdudvar, akik éltek a program kínálta lehetőséggel és személyesen közreműködtek annak alakításában. A gazdák megismerték egymás tevékenységét, kölcsönös bizalom alakult ki, ami a közös munka alapját képezte. A Kamra-túra projekt ötlete a Homokháti célprogram keretében vetődött fel. Szükség van a gazdaságokban megtermelt alapanyagok feldolgozására, a feldolgozott termékek piacra jutásának segítésére. A gazdaudvar hálózat tagjai közös internetes felületen jelenítik meg termék kínálatukat és kihasználják a közösségi marketing nyújtotta lehetőségeket. A honlapon a gazdák saját maguk tudják frissíteni az aktuális kínálatukra vonatkozó információkat, az érdeklődő látogatók pedig tájékozódhatnak a gazdaságról, a kínálatról, a tanya elérhetőségéről. Térkép, GPS koordináta segítik az eligazodást. A tagok csatlakozását gazdaudvar szemle előzi meg, mely egyfajta minőségbiztosítási rendszerként funkcionál. Az időközben oltalom alá helyezett Homokhátság védjegy használatára a hálózat tagjai védjegy használati szerződés keretében jogosultak.

A hálózat piaci célcsoportjának azokat a családokat tekinti, akiknek fontos a megbízható, friss termék beszerzése, hajlandók hosszabb-rövidebb utazást tenni a beszerzés érdekében, szívesen kötik össze a vásárlást a környék megismerésével, a szabadidő ilyen módon való eltöltésével.

A Tanyafejlesztési program hazai forrásból lehetőséget adott a hálózat fejlesztésére. Így került sor a honlap megújítására, a gazdaudvar hálózat és ez által a "Kamra-túra" termékkínálatának bővítésére.

A Homokháti Gazdaudvar Hálózat tagjai idővel formális csoportba szerveződtek. Kamra-Túra Homokháti Gazdák Egyesülete néven civil szervezetet hoztak létre.

A KRTH RKI Alföldi Tudományos Osztálya a Duna-Tisza Közi Homokhátság Területfejlesztési Konceptiója és Programja – I. Előkészítő és II. Javaslattevő Fázisban a Homokháti Speciális Célprogram folytatásának fontosságáról az alábbiak szerint ír:

„A 2001-2008 között működött Homokhátság Speciális Célprogram folytatása lenne a legfontosabb fejlesztési dokumentum a Homokhátságra vonatkozóan. Azonban, annak ellenére, hogy a Nemzeti Fejlesztés – 2030 Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió megvalósulásáról szóló 2018-as Beszámoló is említi ennek szükségességét („a Homokhátság, mint speciális táji, környezeti problémákkal, adottságokkal rendelkező vidéki térség területén 2001-2008 között működő Homokhátsági Speciális Célprogram folytatása”), a megvalósítás jelenleg is várat magára.”

3.5 Ökoszisztéma szolgáltatások

A Homokhátság legfontosabb ökoszisztéma szolgáltatásai között szerepel többek között a vizek megfelelő mennyiségű és minőségű megőrzése. A vízháztartás természetes szabályozó képessége, ami lehetővé teszi, hogy a rendelkezésre álló víz mennyisége és minősége kielégítse a természet és a társadalom igényeit. Szerepel még a talajtermékenység, a talajban zajló természeti folyamatok hozzájárulása a föld termőképességéhez, ami lehetővé teszi a mezőgazdasági termelést. A biológiai sokféleség fenntartása, a természet, tenyésztett fajták sokfélesége. A mezőgazdasági termelésben hasznosítható régi, hagyományos fajták sokfélesége, ami a táji sajátosságoknak köszönhetően alakult ki. Sorolhatnánk még azokat az ökoszisztéma szolgáltatásokat, melyek hozzájárulnak a társadalom jóllétének fenntartásához, s amelyeket már csak ezért is elemi érdekünk megőrizni.

A magas értékű területek és a jövedelemszerzési lehetőségek közötti összhang megteremtése elemi érdeke a Homokhátságon élőknek, hiszen csak a kölcsönösség eredményezheti az e tájegységen egyre nehezebb feltételek mellett gazdálkodó népesség helyben maradását.

Az ökoszisztéma szolgáltatások megőrzésében, fejlesztésében a homokhátsági gazdálkodók, mezőgazdasági termelők szerepe és beavatkozási lehetőségei is jelentősek.

A Homokhátság éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodására vonatkozó jövőbeli elképzeléseket az előző fejlesztési ciklusokban sikeresen megvalósított fejlesztésekkel alátámasztott hozzáértés, szakmai kompetencia, gyakorlati tudás és tapasztalatok alapozzák meg. Ezen tapasztalatok közül is kiemelkedik a Homokháti speciális célprogram és a Kamra-Túra – Homokháti Gazdaudvar Hálózat elért eredményei.

3.6 Települési szintű alkalmazkodási feladatok

Jelenleg hazánkban nincs törvényi szabályozás arra vonatkozóan, hogy milyen jogköröket és kötelezettségeket kell teljesítenie az önkormányzatoknak az éghajlatváltozással szembeni alkalmazkodás elősegítése érdekében, ez gyakorlatilag rájuk van bízva. Ha az önkormányzat tenni szeretne az éghajlatváltozással szembeni alkalmazkodás érdekében, akkor megtalálja rá a lehetőséget.

Az önkormányzatok szerepe a beruházások, vagyongazdálkodás, üzemeltetés során jelentős. Ezen feladatok során fontos figyelembe venniük a várható éghajlati hatásokat, változásokat, energiahatékonysági és fenntarthatósági alapelveket. Ezen előírások a pályázati támogatásoknál is megjelennek, indikátorként előírásra kerülnek, így szabályozva a klímaadaptációs célok figyelembe vételét.

A településtervezés, településfejlesztés, infrastruktúra kialakítás során számolniuk kell a klímaváltozás hatásaival, az ehhez való alkalmazkodás folyamataival. Figyelembe kell venniük az éghajlatváltozás negatív hatásainak (pl.: az intenzív esőzések, a viharok, a hirtelen áradások, aszály, a hőhullámok, hőszigetelés, a szélsőséges hőmérséklet ingadozások) megelőzésére, mérséklésére ható intézkedéseket.

Ezek ellen a hatások ellen például csapadékfelszívó, vízáteresztő burkolatok kialakításával (pl. parkolók, terek, nem burkolt vízelvezető árkok), fásítási követelmények előírásával - melyek hűtik és tisztítják a levegőt, árnyékot biztosítanak -, árvízveszélyes, belvizes területek beépítésének tiltásával, a csapadék, a burkolatokon összegyűjtött szürke víz helyben történő hasznosulásának elősegítésével, akár hasznosításával, védelmi övezetek (véderdők) kijelölésével léphet fel egy önkormányzat.

Ezekben a fejlesztések előnyére válik, hogy szemléletformáló módon lokálisan, a lakosság mikro környezetében is könnyen adaptálható, jelentősebb beruházási költség nélkül mintaként átvehető, alkalmazható.

3.7 Mintajellegű települési csapadékvíz gazdálkodási projekt

A Duna-Tisza Közi Homokhátsági Térségi Fejlesztési Tanács kezdeményezésére és koordinálásában több mintajellegű települési csapadékvíz gazdálkodási projekt valósult meg:

- 2019-ben Természetközeli szennyvíztisztítási mintaprojekt Bugacpusztaházán; használt szennyvizek mennyiségi felmérése a térségben
- 2020-ban Szürke szennyvíz- és csapadékvíz hasznosítási mintaprojekt Bugacpusztaházán

E mintajellegű települési csapadékvíz gazdálkodási projektek sorát még jól kiegészítené, teljesebbé tenné egy a szürke szennyvíz- és csapadékvíz hasznosulását elősegítő mintaprojekt, mely egyben a települési zöldfelület-gazdálkodásra, -bővítésre irányuló mintaprojektként is értelmezhető.

3.8 Csatári Bálint Pályázat

A Duna-Tisza Közi Homokhátsági Térségi Fejlesztési Tanács a természetes vízmegtartó megoldások ösztönzése és fontosságának tudatosítása érdekében három alkalommal hirdetett pályázatot alapszakos és mesterszakos hallgatók részére. Olyan Tudományos Diákköri Konferencia felhívásra benyújtott dolgozatokkal, szakdolgozatokkal, valamint diplomamunkákkal pályázhatnak, melyek a vízviasszatartás, illetve a vízpótlás problematikájának megoldására irányulnak, támogatva a fenntartható terület-, települési, vízügyi-, agrár-, vagy természetvédelmi tervezést.

A pályázók köre a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Szent István Campusáról, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Víz tudományi Karáról, a Neumann János Egyetem Kertészeti és Vidékfejlesztési Karáról és a Szegedi Tudományegyetem Földrajzi és Földtudományi Intézetéből kerülhet ki.

A Duna-Tisza Közi Homokhátsági Térségi Fejlesztési Tanács példaértékű kezdeményezése kiváló lehetőség a fiatal szakemberek tudása elmélyítésére, motiválására, a Homokhátság problémái megoldása iránt való elköteleződésére, bemutatkozására. Számos pályamunka alkalmas lehet a gyakorlatban valós kihívások, problémák megoldására.

A Tanács előtt adott a lehetőség a pályamunkák tovább gondozására, az azokban foglalt innovatív, újszerű, gyakorlati szempontból hasznos és alkalmazható szakmai tartalmak felkarolására, a munkafolyamataiba – jelen esetben a Homokhátsági Cselekvési Terv kidolgozásába és megvalósításába – történő felhasználásra.

Az elmúlt három évben e felsőoktatási intézményekből számos pályamunka érkezett a felhívásra. A pályázat eredménye hagyományosan a Csatári Bálint Emlékkonferencián kerül kihirdetésre, ahol a díjazottak előadás keretében mutathatják be pályamunkáikat.

2023-ban Szórád Krisztián, a Neumann János Egyetem Kertészeti és Vidékfejlesztési Karának hallgatója nyerte el az első helyezést az „Esőkertek alkalmazási lehetőségei a városi csapadékvíz menedzsmentben” című pályaművével

4. SWOT-analízis

ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
<ul style="list-style-type: none"> ▪ A tanyás táj megmaradt értékei ▪ Helyi agrártermelés tradíciók, sokoldalú mezőgazdaság és élelmiszeripar ▪ Több évtizedes kutatási háttér a Homokhátság vízgazdálkodási problémáinak feloldására ▪ A Homokhátságon megjelentek klímabarát, víztakarékos mezőgazdasági művelés módok (pl.: „no-till” művelés, agroforestry) ▪ Mezőgazdasági területeken megvalósuló vízvisszatartásra irányuló agrárgazdálkodási mintaprojekt megvalósítása Jászszentlászlón ▪ A Homokhátság területén található csatornák közül számos kettős működésű, tehát a többletvíz elszállítása mellett, öntözésre is alkalmas ▪ Kieépült aszálymonitoring-hálózat ▪ A területen egyszerre van jelen a vízhiány és a víztöbblet, ami a vízgazdálkodás 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Hiányos vízgazdálkodási infrastruktúra ▪ Előregedett agrárnépeség, a mezőgazdaság és hozzá kapcsolódó tevékenységek alacsony profitabilitása ▪ Biodiverzitásnak kedvezőtlen tájhasználat ▪ A tanya- és kisgazdaságok körében átlagosan nem megfelelő technológiai színvonalú a géppark ▪ Külterületi és belterületi vízgazdálkodási rendszerek összehangolásának hiányosságai ▪ A Homokhátság vízgazdálkodási problémáinak megoldására irányuló fejlesztési elképzelések sorozatos meghiúsulása miatt az érdekelt helyi szereplők körében fásultság lett úrrá a témakörrel kapcsolatban

<p>fejlesztésében jelentős lehetőségeket rejt magában</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Agrárfelsőoktatás jelenléte ▪ Neumann János Egyetem kutatási tevékenysége és kapcsolati hálója 	
LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Klíma mitigációs településfejlesztési beavatkozások egyre gyakoribb alkalmazása ▪ Új mezőgazdasági termelési módok elterjedése ▪ Vízvisszatartás lehetőségeinek feltárása alkalmazása, lehetőség szerint táblaszinten. ▪ Víztakarékos öntözés megfelelő kultúrák esetében ▪ A területhasználat megváltoztatása jelentősen mérsékelheti a víz párologtatását, a talajvíz csökkenését ▪ Klímatudatos fogyasztási minták elterjedése ▪ A táji jellemzőkre koncentrált integrált fejlesztések a Homokhátságon kiemelt figyelemmel a klímaváltozásra ▪ Megújuló energiatermelésre való átmenet csökkenti az energiafüggőséget ▪ Az egyes EU-s fejlesztési ciklusok alatt felhalmozódott tapasztalatok elősegítik a hatékonyabb forrásabszorpciót és projektmenedzsmentet 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ A Homokhátság egyes részeit az elnéptelenedés fenyegeti ▪ A klímaváltozás negatív hatásainak erősen kitett térség, melyek tovább fokozódnak: csapadékeloszlás szélsőségei, súlyos aszályok ▪ Szárazodás, az aszály, a szélsőséges időjárási jelenségek gyakoriságának megnövekedése, és e tendencia jövőbeli várható folytatódása ▪ Az előregedő tanyasi népesség szolgáltatásokkal való ellátásának nehézségei ▪ Előregedő agrárnépesség ▪ Az agrártámogatások gyakorlata tovább erősíti a birtok- és üzemkoncentrációt, valamint a fenntarthatatlan földhasználatot ▪ A táj homogenizálódása ▪ Gyengülő bizalom a magyarországi szabályozási környezetet illetően ▪ Az Európai Unió alapok forrásai nem érkeznek meg

5. Célrendszer

5.1 Átfogó célok

- Fenntartható természeti környezet
- Kiegyensúlyozott térszerkezet és gazdaság
- Megújuló és innovatív társadalom

5.2 Specifikus célok

- Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás elősegítése
- Vízkészletekkel való takarékos bánásmód
- Fenntartható víz- és tájgazdálkodás kialakítása a Homokhátságon
- Mezőgazdasági termelés teljes szemléletváltása
- Mezőgazdasági termelés szerkezetátalakítása
- Tanyák megőrzése és revitalizációja
- Helyi adottságokra épülő innovatív és zöld gazdaságfejlesztés
- Ökoszisztéma szolgáltatások fejlesztése
- A Homokhátság problémáira érzékenyített szakemberek felkészítése

5.3 Operatív célok

- Homokháti Speciális Célprogram folytatása
- A mezőgazdasági termelők gazdálkodási szokásainak, éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodásának felmérése
- Esőkert létesítése közösségi összefogással
- Középiskolások fenntarthatósági projektmunkájának támogatása élményalapú tanulási lehetőség biztosításával
- A társadalom szemléletformálása

6. Intézkedések

6.1 Homokháti Speciális Célprogram – A mezőgazdasági termelők gazdálkodási szokásainak, éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodásának felmérése

Az intézkedés elnevezése	Homokháti Speciális Célprogram – A mezőgazdasági termelők gazdálkodási szokásainak, éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodásának felmérése
Illeszkedés a Duna-Tisza Közi Homokhátság Területfejlesztési Konceptiója és Programja – Stratégiai és Operatív Program 2024-2030 tervezett térségi fejlesztési elképzeléseihez	<p>3.1 A vízgazdálkodási módok összehangolása, térségi víz – és tájgazdálkodási platformok létrehozásával</p> <p>2.1 A vízfelhasználás növekedésének megakadályozása</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Víztakarékos mezőgazdasági művelés: talajtakarás, mélyszántás kerülése, aszálytűrő fajták termesztése, mezővédő erdősávok megőrzése, illetve telepítése ▪ Víztakarékos öntözési technológiák (pl. csepegtetési öntözés) <p>2.3 A víz talajban történő tárolásának elősegítése a mezőgazdaságban</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Talajszerkezet javítása, minimális talajművelés alkalmazása (minimum tillage, no till technológiák) ▪ Folyamatos talajtakarás biztosítása (növényi maradványok, takarónövények) ▪ Kevésbé vízigényes, valamint tág tűrésű növényfajták termesztése ▪ Regeneratív mezőgazdaság elveinek alkalmazása <p>2.5 Lakossági víztakarékosság támogatása</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Csapadék-vízmeztartó technológiák népszerűsítése a családi házas övezetekben (esőkert, ciszterna, burkolt felületek csökkentése) ▪ Lakossági szemléletformálás <p>2.8 Fenntartható tájgazdálkodás</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Biogazdálkodás és regeneratív mezőgazdaság támogatása ▪ Kertkultúra előtérbe helyezése ▪ Háztáji gazdálkodás bővítése ▪ Legeltetési állattartás támogatása

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Innovatív területhasználati módok elterjesztése (pl. agrovoltaikus energiatermelés, agrárerdészeti rendszerek) ▪ Fasorok, mezővédő erdősávok létesítése <p>2.9 Alap- és alkalmazott kutatások támogatása</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kutatási témapályázatok kiírása ▪ Innovációk gyakorlati megvalósításának szponzorálása <p>3.2 A tanyarendszer revitalizációja, komplex külterületi programok megvalósításával</p> <p>2.8 Tanyás kultúrtáj értékeinek védelme</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ A történelmi tájhasználati formák és mezőgazdasági tevékenységek fenntartásának támogatása. ▪ Mintatanyák kialakítása és fenntartása melyek bemutatják a modern technológiák használatát a hagyományok XXI. századba történő átmentésében. ▪ A hagyományos tanyasi gazdálkodás és a történelmi paraszti élet megismertetése a diákokkal. ▪ A homokhátságra kiterjedő átfogó külterület-felmérés támogatása. <p>3.6 Magas minőségű élelmiszergazdaság, klímabarát agrárberuházások támogatásával</p> <p>2.2. A klimatikus hatásoktól kevésbé függő szezonális és szезontól független zöldségtermesztés, gyümölcstermesztés fejlesztése</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ A zöldségtermesztés versenyképességét biztosító víztakarékos öntözési, energetikai és logisztikai fejlesztések <p>2.3. Fenntartható tájhasználat, alternatív, környezettudatos gazdálkodási formák fejlesztése</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Alacsony/csekélyebb vízigényű kultúrák és fajták elterjesztése ▪ Természetközeli állapotú, legeltetéssel hasznosított gyepterületek arányának növelése ▪ innovatív területhasználati módok elterjesztése, mint az agrovoltaikus energiatermelés vagy az agrárerdészet ▪ A biológiai sokféleség óvása, növelése: az inváziósan terjedő növények féken tartása
Az intézkedés célja	<p>Átfogó cél:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Fenntartható természeti környezet ▪ Kiegyensúlyozott térszerkezet és gazdaság ▪ Megújuló és innovatív társadalom <p>Specifikus cél:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás elősegítése ▪ Vízkészletekkel való takarékos bánásmód ▪ Fenntartható víz- és tájgazdálkodás kialakítása a Homokhátságon ▪ Mezőgazdasági termelés teljes szemléletváltása ▪ Mezőgazdasági termelés szerkezetátalakítása

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Tanyák megőrzése és revitalizációja ▪ Helyi adottságokra épülő innovatív és zöld gazdaságfejlesztés ▪ Ökoszisztéma szolgáltatások fejlesztése ▪ A Homokhátság problémáira érzékenyített szakemberek felkészítése <p>Operatív cél:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Homokháti Speciális Célprogram folytatása ▪ A mezőgazdasági termelők gazdálkodási szokásainak, éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodásának felmérése ▪ Esőkert létesítése közösségi összefogással ▪ Középiskolások fenntarthatósági projektmunkájának támogatása élményalapú tanulási lehetőség biztosításával ▪ A társadalom szemléletformálása
Az intézkedés előzménye	<p>A gazdaságok termelésszerkezetének megújítása 2001-2007 között nagy lendületet kapott a Homokháti Speciális Célprogramnak köszönhetően. Szárazságtűrő növényfajták termesztésének ösztönzése, a különféle agrárgazdasági mintaprojektek megvalósításának elősegítése, a fenntarthatóbb mezőgazdasági művelési módok és víztakarékos öntözési technológiák, a vízvisszatartás különböző lehetőségei azóta is rendszeresen szerepelnek a Homokhátság területét érintő fejlesztési dokumentumokban. (Pl.: Bács-Kiskun Megyei Klímastratégia 2018-2030) Ezek megvalósításának eredményeiről még kevés visszacsatolás ismerhető.</p>
Az intézkedés indoklása, alátámasztása, megalapozottsága	<p>A Homokháti Speciális Célprogram óta eltelt 17 évben megannyi változás, hatás érte a gazdaságokat, mezőgazdasági termelőket, melyek közvetlen módon befolyásolták a ma alkalmazott gazdálkodási szokásaikat. Tapasztalható, hogy a szárazságtűrő fajták kipróbálását, esetleg hosszú távon a termelésszerkezetbe történő beépítését a művelési mód változtatása, megújítása már nem feltétlenül követte. Így a gazdaságok szintjén vélhetően jellemzően nem valósult meg az éghajlatváltozással járó hátrányok komplex gazdálkodási programmal történő mérséklése.</p>
Az intézkedés tartalma	<p>A klímaváltozáshoz alkalmazkodó tájgazdálkodás célirányzott elősegítése érdekében átfogó képet kell kialakítani a tanya- és kisk gazdaságok jelenkori gazdálkodási gyakorlatáról. Milyen klímaváltozáshoz alkalmazkodó, vízkészletekkel való takarékos bánásmódot jelentő, vízvisszatartást támogató, vízmegőrző gazdálkodási gyakorlatot, mintaértékű talajgazdálkodást, regeneratív talajművelést, meliorációt folytatnak? Foglalkoznak-e szárazságtűrő növények termesztésével? Alkalmaznak-e innovatív öntözésfejlesztési megoldásokat, megújuló energiaforrásokat a mezőgazdasági tevékenység hatékonyságának javítására? Sikerült a tanyagazdaságoknak változtatni a szemléletükön és befogadni, alkalmazni az új és korszerűbb mezőgazdasági technológiákat és művelési módokat? Ha mindezekben nem történt hosszú távon, állandósult előrelépés, annak okait célszerű feltárni. Milyen problémák nehezítik az alkalmazkodást, átállást?</p>

	<p>A gazdaságok éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodásban megtett lépéseit, elért eredményeit felmérni, összegezni, dokumentálni szükséges ahhoz, hogy a következtetések levonásával a jövőben ismét célirányosan lehessen a fejlesztési elképzeléseket, természet-technológiai ajánlásokat, képzési, szemléletformáló programokat megfogalmazni és kiajánlani a gazdálkodók számára. Az elmúlt évtizedek fejlesztő munkájáról ez a fajta visszacsatolás egy releváns helyzetképet ad, mely alapján a klímaváltozáshoz alkalmazkodás gátjaként azonosított tényezőkre fókuszálva új fejlesztési irányok, új beavatkozási területek, célirányos ajánlások, tájgazdálkodási modellek fogalmazhatóak meg.</p> <p>A mintavételezés alapja a Homokháti Speciális Célprogram 310 mintaterülete, a bemutató üzemi programok, illetve a Homokháti Gazdaudvar Hálózat tagjai.</p> <p>Az adatgyűjtésen alapuló elemzések elvégzése, publikálása, adminisztrációja, a projekt-monitoring végzése, a projekt gondozása a Homokhátsági Programcentrum metodikájára és adatbázisára építve valósul meg.</p> <p>A felmérés eredménye egy helyzetjelentés, mely alapján célirányosan és hatékonyan lehet a kis- és tanyagazdaságok adaptációjához, a megfelelő tájgazdálkodáshoz, területhasználathoz, talajmegújító, regeneratív gazdálkodáshoz, szemléletformálásához szakmai támogatást, ismereteket, képzéseket nyújtani. A gazdálkodók alkalmazkodóképességének erősítése tapasztalatcsere, tudás- és készségfejlesztés, szemléletformálás, valamint az együttműködési mechanizmusok révén.</p> <p>Ez az agrár-ágazat klímaváltozáshoz való alkalmazkodást szolgáló projektje.</p>
Az intézkedés célcsoportja	Homokhátsági mezőgazdasági termelők, tanya-, kisgazdaságok
A tevékenység megvalósításának tervezett helyszíne	A Homokhátság területe
Indikátor	Felmért tanyák száma (db): 80
Partnerség, együttműködés	<p>Kamra-Túra Homokháti Gazdák Egyesülete</p> <p>Homokháti Gazdaudvar Hálózat</p> <p>Nemzeti Agrárgazdasági Kamara Bács-Kiskun Vármegyei Igazgatósága</p> <p>Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatósága</p> <p>Homokhátság területén működő LEADER Helyi Akciócsoportok munkaszervezetei</p> <p>Települési önkormányzatok</p> <p>Alsó-Duna-Völgyi Vízügyi Igazgatóság</p> <p>Alsó-Tisza-vidéki Vízügyi Igazgatóság</p> <p>Kökény Attila szakértő</p>
Megvalósítás tervezett kezdete	2025.01.01.

Megvalósítás tervezett vége	2026.05.31.
Intézkedés becsült költsége (Ft)	3.800.000.-
Végrehajtás módja	Önerő
Végrehajtásért felelős szervezet	Duna-Tisza Közi Homokhátsági Térségi Fejlesztési Tanács

6.2 Esőkert rendszer létesítése közösségi összefogással - mintajellegű települési csapadékvíz gazdálkodási projekt

Az intézkedés elnevezése	Esőkert rendszer létesítése közösségi összefogással - mintajellegű települési csapadékvíz gazdálkodási projekt
Illeszkedés a Duna-Tisza Közi Homokhátság Területfejlesztési Koncepciója és Programja – Stratégiai és Operatív Program 2024-2030 tervezett térségi fejlesztési elképzeléseihez	<p>3.1 A vízgazdálkodási módok összehangolása, térségi víz – és tájgazdálkodási platformok létrehozásával</p> <p>2.2 Felszíni és felszín alatti csapadékmegtartás</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Települési zöldfelületek növelése, többszintű növényállomány kialakítása ▪ Burkolt felületek csökkentése ▪ Esőterek kialakítása <p>6.4 A tisztított szennyvíz (szürkevíz) megtartása, felhasználása</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Szürkevíz hasznosítása a települési zöldfelületek öntözésére <p>2.5 Lakossági víztakarékosság támogatása</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Csapadék-víz-megtartó technológiák népszerűsítése a családi házas övezetekben (esőkert, ciszterna, burkolt felületek csökkentése) ▪ Lakossági szemléletformálás <p>2.6 Városi csapadékvíz-menedzsment rendszerek megvalósítása</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Csapadékvíz helyben tartása: esőterek és szikkasztóárkok kialakítása, víztározó terek, tavak kialakítása, felszín alatti csapadékgyűjtés ▪ Burkolt felületek csökkentése ▪ Zöldfelületek növelése, meglévő zöldfelületek megóvása <p>2.9 Alap- és alkalmazott kutatások támogatása</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kutatási témapályázatok kiírása ▪ Innovációk gyakorlati megvalósításának szponzorálása
Az intézkedés célja	<p>Átfogó cél:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Fenntartható természeti környezet ▪ Kiegyensúlyozott térszerkezet és gazdaság ▪ Megújuló és innovatív társadalom <p>Specifikus cél:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás elősegítése

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vízkészletekkel való takarékos bánásmód ▪ Fenntartható víz- és tájgazdálkodás kialakítása a Homokhátságon ▪ Ökoszisztéma szolgáltatások fejlesztése ▪ A Homokhátság problémáira érzékenyített szakemberek felkészítése <p>Operatív cél:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Esőkert létesítése közösségi összefogással ▪ Középiskolások fenntarthatósági projekt munkájának támogatása élményalapú tanulási lehetőség biztosításával ▪ A társadalom szemléletformálása
<p>Az intézkedés előzménye</p>	<p>A csapadékvíz zárt rendszerben történő hasznosítására van működő, bevált mintaprojekt a Homokhátságon, Bugacpusztaházán.</p> <p>A Duna-Tisza Közi Homokhátsági Térségi Fejlesztési Tanács a természetes vízmegtartó megoldások ösztönzése és fontosságának tudatosítása érdekében pályázatot hirdetett alapszakos és mesterszakos hallgatók részére. Olyan pályamunkákat lehetett benyújtani, melyek a vízvi sszatartás, illetve a vízpótlás problematikájának megoldására irányulnak, támogatva a fenntartható terület-, települési, vízügyi-, agrár-, vagy természetvédelmi tervezést.</p> <p>Az elmúlt három évben e felsőoktatási intézményekből számos pályamunka érkezett a felhívásra. A pályázat eredménye hagyományosan a Csatári Bálint Emlékkonferencián kerül kihirdetésre, ahol a díjazottak előadás keretében mutathatják be pályamunkáikat.</p> <p>2023-ban Szórád Krisztián, a Neumann János Egyetem Kertészeti és Vidékfejlesztési Karának hallgatója nyerte el az első helyezést az „Esőkertek alkalmazási lehetőségei a városi csapadékvíz menedzsmentben” című pályaművével</p>
<p>Az intézkedés indoklása, alátámasztása, megalapozottsága</p>	<p>A fenntartható települési csapadékvíz-gazdálkodás elengedhetetlen feltétele a csapadékvíz helyben történő hasznosítása. A hasznosításra számos megoldás létezik, például: tározók, beszivárogtatást segítő felületek, szikkasztók, esetleg esővízgyűjtő tavak. Ámbár ezen megoldások hatékony kiépítése és üzemeltetése még nem széleskörben ismert lehetőség, de a jövőben ezen technológiák az alkalmazása az újrahasznosítás lehetősége miatt valószínűleg világszinten elterjed. A cél az lenne, hogy az emberek a lehetőségeikhez mérten helyben, hasznosítani tudják a lehulló csapadékvizet, ezzel megvédve a rendelkezésre álló vízkészletet.</p> <p>Az összegyűjtött csapadékvíz felhasználása két módon valósulhat meg: hasznosulással (talajvíz-utánpótlás, beszivárgás) és hasznosítással (vezetékes ivóvíz részleges kiváltása például, wc öblítésnél). Amennyiben a települési csapadékvíz-gazdálkodás a helyben történő hasznosítás irányába fog változni, akkor ez ki fog hatni a lakossági ivóvíz</p>

	<p>fogyasztásra, a szennyvizek minőségi és mennyiségi paramétereire, a talajvíz utánpótlására és a belterületi lefolyásokra is.</p> <p>A települési csapadékvíz-gazdálkodásra egyértelműen jó hatást gyakorolna az, ha az esővizet nem direkt a csatorna hálózatokon keresztül vezetnénk el a területről, hanem helyben hasznosítani tudnánk.</p> <p>A tározóval csökkenteni lehet a hirtelen lezúduló nagy mennyiségű eső okozta villámárvizek csúcsvízhozamát, ezzel csökken a kertek, utak, lakóházak elöntésének a veszélye is. Az esőkert is egyfajta tározó. Célja, hogy összegyűjtse és rövid ideig megtartsa a csapadékvizet a lefolyókból, a felhajtókról és a járdákról, lehetővé téve a víz lassú visszaszivárgását a földbe.</p> <p>A Duna-Tisza Közi Homokhátsági Térségi Fejlesztési Tanács példaértékű kezdeményezése kiváló lehetőség a fiatal szakemberek tudása elmélyítésére, motiválására, a Homokhátság problémái megoldása iránt való elköteleződésére, bemutatkozására. Számos pályamunka alkalmas lehet a gyakorlatban valós kihívások, problémák megoldására.</p> <p>A Tanács előtt adott a lehetőség a pályamunkák tovább gondozására, az azokban foglalt innovatív, újszerű, gyakorlati szempontból hasznos és alkalmazható szakmai tartalmak felkarolására, a munkafolyamataiba – jelen esetben a Homokhátsági Cselekvési Terv kidolgozásába és megvalósításába – történő felhasználásra.</p>
<p>Az intézkedés tartalma</p>	<p>Az intézkedés keretében esőkertek alkalmazási lehetőségei kerülnek kiaknázásra a települési csapadékvíz menedzsmentben a csapadék, esővíz és szűrkevíz hasznosulásának elősegítése érdekében.</p> <p>A mintajellegű települési csapadékvíz gazdálkodási projekt egy homokhátsági településen valósul meg.</p> <p>A tetőkről, szilárd burkolatokról összefolyó és a zöld felületekre hulló vizek helyben tartása, esőkertekben való hasznosulásának elősegítése a cél. Az esőkertek vízgyűjtő területén összefolyó csapadék ne a csatornahálózatba kerüljön, hanem a helyi, mikrokörnyezet vízháztartását, mikroklimáját javítsa.</p> <p>A mintatelepülés kiválasztásánál ajánlott figyelembe venni, a település méretét. 10.000 fő alatti település (község, város) választása esetén a megvalósítás után jó összehasonlítási alapot ad az addig vármegyeszékhelyeken, illetve 10.000 fő feletti városban megvalósított fejlesztésekkel.</p> <p>Bugacpusztaházához földrajzilag közel található, jól megközelíthető település kiválasztásával a már működő két mintajellegű települési csapadékvíz gazdálkodási projekttel együtt egy csomagban könnyen bemutathatóvá válik a jelen fejlesztés is az érdeklődők számára.</p>

	<p>A választott település csapadéklefolyás problémával rendelkezzen.</p> <p>A települési esőkert rendszer kiépítésének lépései:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mintatelepülés kiválasztása 2. Együttműködő partnerek kiválasztása 3. A csapadéklefolyás szempontjából kritikus területek lokalizálása, elemzése 4. Az esőkertek alkalmazási lehetőségeinek elemzése a Szórád Krisztián által alkalmazott térinformatikai módszerrel 5. Tervezés 6. Területrendezés, csapadékvízgyűjtő rendszer kiépítése 7. Termőközeg kialakítása 8. Vízelvezetés 9. Talajtakarás 10. Alkalmazott növények telepítése 11. Esőkertek ápolása, fenntartása 12. Szemléletformáló közösségi események megvalósítása 13. Középiskolások fenntarthatósági projektmunkájának támogatása élményalapú tanulási lehetőség biztosításával 14. A projekt eredményeinek disszeminációja 15. A projekt nyilvánosságának, kommunikációjának biztosítása <p>Az intézkedés sajátossága, hogy az előkészítésébe, a kivitelezésébe és a fenntartásba a helyi közösségek, civil szervezetek is bevonásra kerülnek.</p> <p>Az előkészítésében és a kivitelezésében szerepet vállalnak továbbá a fenntarthatóság tárgyából érettségizni szándékozó térségi középiskolai diákok, akik a tantárgy teljesítéséhez szükséges projektmunkájukat a Homokhátság klímaváltozáshoz való alkalmazkodása témában terepen, gyakorlati foglalkozások keretében, valós problémák megoldásával teljesíthetik szünidei csoportfoglalkozások keretében, bentlakásos formában.</p>
Az intézkedés célcsoportja	Mintatelepülés önkormányzata Mintatelepülés lakossága Mintatelepülés közösségei, civil szervezetei Fenntarthatóság tárgyából érettségizni szándékozó középiskolai diákok
A tevékenység megvalósításának tervezett helyszíne	A Homokhátság területén kijelölt mintatelepülés Javasolt mintatelepülések: Jakabszállás, Orgovány, Izsák
Indikátor	Esőkertek (esőkert rendszer) száma (db): 1
Partnerség, együttműködés	Szórád Krisztián, a Neumann János Egyetem Kertészeti és Vidékfejlesztési Karának végzett hallgatója Környezetmérnök, építésmérnök, kertésmérnök, környezet- és tájgazdálkodási mérnök, település mérnök,

	térinformatikus, vízügyi üzemeltetési mérnök, geográfus, hidrogeográfus bevonása indokolt Alsó-Duna-Völgyi Vízügyi Igazgatóság Alsó-Tisza-vidéki Vízügyi Igazgatóság Mintatelepülés közösségei, civil szervezetei Fenntarthatóság tárgyból érettségizni szándékozó középiskolai diákok Bugacpusztaháza Község Önkormányzata Klímaparát Települések Szövetsége Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Regionális Kutatások Intézete Alföldi Tudományos Osztálya Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Szent István Campus Nemzeti Községi Egyetem Víz- és Környezetvédelmi Kara Neumann János Egyetem Kertészeti és Vidékfejlesztési Kara Szegedi Tudományegyetem Földrajzi és Földtudományi Intézet
Megvalósítás tervezett kezdete	2024.12.01.
Megvalósítás tervezett vége	2026.11.30.
Intézkedés becsült költsége (Ft)	24.500.000.-
Végrehajtás módja	Állami finanszírozás
Végrehajtásért felelős szervezet	A Homokhátság területén kijelölt mintatelepülés Duna-Tisza Közi Homokhátsági Térségi Fejlesztési Tanács

6.3 Vízőrző Fenntarthatósági Csoportfoglalkozás – Élményalapú projektmunka

Az intézkedés elnevezése	Vízőrző Fenntarthatósági Csoportfoglalkozás – Élményalapú projektmunka
Illeszkedés a Duna-Tisza Közi Homokhátság Területfejlesztési Konceptiója és Programja – Stratégiai és Operatív Program 2024-2030 tervezett térségi fejlesztési elképzeléseihez	<p>3.1 A vízgazdálkodási módok összehangolása, térségi víz – és tájgazdálkodási platformok létrehozásával</p> <p>2.2 Felszíni és felszín alatti csapadékmegtartás</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Települési zöldfelületek növelése, többszintű növényállomány kialakítása ▪ Burkolt felületek csökkentése ▪ Esőkertek kialakítása <p>6.5 A tisztított szennyvíz (szürkevíz) megtartása, felhasználása</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Szürkevíz hasznosítása a települési zöldfelületek öntözésére <p>2.5 Lakossági víztakarékosság támogatása</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Csapadék-víz-megtartó technológiák népszerűsítése a családi házas övezetekben (esőkert, ciszterna, burkolt felületek csökkentése) ▪ Lakossági szemléletformálás <p>2.6 Városi csapadékvíz-menedzsment rendszerek megvalósítása</p>

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Csapadékvíz helyben tartása: esőkertek és szikkasztóárkok kialakítása, víztározó terek, tavak kialakítása, felszín alatti csapadékgyűjtés ▪ Burkolt felületek csökkentése ▪ Zöldfelületek növelése, meglévő zöldfelületek megóvása
Az intézkedés célja	<p>Átfogó cél:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Fenntartható természeti környezet ▪ Kiegyensúlyozott térszerkezet és gazdaság ▪ Megújuló és innovatív társadalom <p>Specifikus cél:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás elősegítése ▪ Vízkészletekkel való takarékos bánásmód ▪ Fenntartható víz- és tájgazdálkodás kialakítása a Homokhátságon ▪ Mezőgazdasági termelés teljes szemléletváltása ▪ Ökoszisztéma szolgáltatások fejlesztése ▪ A Homokhátság problémáira érzékenyített szakemberek felkészítése <p>Operatív cél:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Esőkert létesítése közösségi összefogással ▪ Középiskolások fenntarthatósági projektmunkájának támogatása élményalapú tanulási lehetőség biztosításával ▪ A társadalom szemléletformálása
Az intézkedés előzménye	<p>2022-től a középiskolában érettségi tantárgyként választható a Fenntarthatóság tárgya. Az érettségi középszintű követelményrendszere itt található: https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktatas/erettségi/vizsgakovetelmenyek2024/fenntarthatosag_2024.pdf</p> <p>A Fenntarthatóság tantárgyból érettségiző diákok az alábbi témákban kell a felkészültségüket bizonyítani:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ A gazdasági fejlettség és a fenntarthatóság összefüggései ▪ Globális környezeti problémák és azok természeti és társadalmi következményei ▪ Szegény gazdagok és gazdag szegények – a fogyasztói társadalom ellentmondásai ▪ A települések fejlődésének fenntarthatósági vonatkozásai ▪ Összefogás a fenntartható jövő érdekében
Az intézkedés indoklása, alátámasztása, megalapozottsága	<p>A Fenntarthatóság tantárgy témakörei szoros összefüggésben állnak a Homokhátság környezeti, gazdasági és társadalmi problémáival.</p> <p>A Fenntarthatóság tantárgyat választó középiskolásokról feltételezhető, hogy már van egy kialakult affinitásuk, érdeklődésük, elköteleződésük, akár jövőbeli elképzelésük a fenntarthatósággal, a globális környezeti problémákkal kapcsolatban.</p>

	<p>A várakozások szerint e fiatalok elköteleződése, szűkebb hazája problémáival szembeni érzékenysége, tenni akarása elmélyíthető, ha felelős emberként bevonásra kerülnek a Homokhátság problémáinak feltárásába, megoldásába, közügyeinek intézésébe. A Cselekvési Terv e fiatalokat potenciális erőforrásként, a jövő fenntarthatósági szakembereként kívánja a tanulmányaik eredményes lezárásához hozzásegíteni.</p> <p>A Duna-Tisza Közi Homokhátsági Térségi Fejlesztési Tanács, a Duna-Tisza Közi Homokhátság Területfejlesztési Konceptiója és Programja – Stratégiai és Operatív Program és jelen Homokhátsági Cselekvési Terv átfogó célja a megújuló és innovatív társadalom léte. Utóbbi specifikus célja a Homokhátság problémáira érzékenyített szakemberek felkészítése, melyhez operatív célként jelen intézkedéssel kíván hozzájárulni.</p>
<p>Az intézkedés tartalma</p>	<p>Jelen intézkedés keretében a Tanács innovatív tudásátadás gyakorlatot valósít meg azzal, hogy terepet és lehetőséget biztosít az érettségizők számára a projektmunkájuk elkészítéséhez.</p> <p>A Homokhátság középiskolával, az ökoiskolákkal, a fenntarthatósággal foglalkozó civil szervezetekkel, mozgalmakkal való kapcsolatfelvétel útján térképezhetőek fel és szólítható meg az intézkedés potenciális célcsoportja, a Fenntarthatóság tantárgyat választó középiskolások csoportja. Vízörző Fenntarthatósági Csoportfoglalkozásban fakultatív módon résztvevő diákok – a képzésüket innovatív elemekkel kiegészítve - gyakorlat alapú tapasztalatokat szerezhettek a Homokhátság érintett és érdekelt szereplőitől jelen intézkedés keretében. Az érettségi követelmények teljesítéséhez élményalapú projektmunka lehetőséget kínál a Tanács.</p> <p>A csoportfoglalkozás döntően tömbösítve, iskolai szünidő alatt kerül megszervezésre bentlakásos formában.</p> <p>Az élményalapú projektmunka során szervezett formában, csoportosan látogatásokat tesznek bemutató tanyagazdaságoknál, alternatív jövedelemszerző gazdaságoknál, agroturisztikai szolgáltatóknál, települési önkormányzatoknál, helyi közösségeknél, civil szervezeteknél az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás innovatív megoldásaival, a vízkészletekkel való takarékos bánásmóddal, a mezőgazdasági termelés szerkezetátalakításával, az ökoszisztéma szolgáltatások fejlesztésével, a tanyai életformával, mint gazdálkodás terével, jó gyakorlatokkal ismerkedve.</p> <p>A diákok bevonásra kerülnek az esőkert rendszer létesítését célzó mintajellegű települési csapadékvíz gazdálkodási projekt előkészítésébe és megvalósításába.</p> <p>A színes programkínálat minden résztvevő számára megfelelő témát és elegendő ismeretanyagot biztosít a projektmunkájuk elkészítéséhez.</p>

	Az intézkedés szerves részét képezi az ismeretterjesztés, tudásátadás, kommunikáció, nyilvánosság biztosítása.
Az intézkedés célcsoportja	Fenntarthatóság tárgyából érettségizni szándékozó középiskolai diákok
A tevékenység megvalósításának tervezett helyszíne	A Homokhátság területe Esőkert rendszer létesítése mintajellegű települési csapadékvíz gazdálkodási projekt helyszíne
Indikátor	Tanyasi hagyományokat megismerő diákok száma (fő): 15
Partnerség, együttműködés	Fenntarthatóság tárgyából érettségizni szándékozó középiskolai diákok Homokhátsági középiskolák, ökoiskolák Bemutató tanyagazdaságok Alternatív jövedelemszerző gazdaságok Agroturisztikai szolgáltatók Bugacpusztaháza Község Önkormányzata Kamra-Túra Homokháti gazdák Egyesülete Homokháti Gazdaudvar Hálózat Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatósága Homokhátság területén működő LEADER Helyi Akciócsoportok munkaszervezetei Települési önkormányzatok Klímabarát Települések Szövetsége Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Regionális Kutatások Intézete Alföldi Tudományos Osztálya
Megvalósítás tervezett kezdete	2024.12.01.
Megvalósítás tervezett vége	2026.11.30.
Intézkedés becsült költsége (Ft)	3.500.000.-
Végrehajtás módja	Állami finanszírozás VAGY saját forrás?
Végrehajtásért felelős szervezet	Duna-Tisza Közi Homokhátsági Térségi Fejlesztési Tanács

7. Indikátorok

Indikátor elnevezése	Indikátor mértékegysége	2024. év	2025. év	2026. év
Felmért tanyák száma	db	0	0	80
Esőkertek (esőkert rendszer) száma	db	0	0	1
Tanyasi hagyományokat megismerő diákok száma	fő	0	0	15

8. Indikatív pénzügyi terv

Tervezett költségek, a támogatási igény mértéke

Tevékenység megnevezése	Bruttó támogatási igény (Ft)
Homokháti Speciális Célprogram – A mezőgazdasági termelők gazdálkodási szokásainak, éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodásának felmérése	
Előkészítés	3.200.000.-
Kérdőíves felmérés	
Kérdőívek kiértékelése, összegzése, következtetések megfogalmazása	
Menedzsment és tájékoztatás	600.000.-
Összesen	3.800.000.-
Esőkert rendszer létesítése közösségi összefogással - mintajellegű települési csapadékvíz gazdálkodási projekt	
Tervezés	20.800.000.-
Előkészítés	
Kivitelezés	
Menedzsment és tájékoztatás	3.700.000.-
Összesen	24.500.000.-
Vízörző Fenntarthatósági Csoportfoglalkozás – Élményalapú projektmunka	
Előkészítés	3.000.000.-
Kivitelezés	
Menedzsment és tájékoztatás	500.000.-
Összesen	3.500.000.-
Mindösszesen	31.800.000.-

Felhasználás szerinti költségterv

Tevékenység megnevezése	Költségnem	Összeg (Ft)
Homokháti Speciális Célprogram – A mezőgazdasági termelők gazdálkodási szokásainak, éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodásának felmérése	I. Személyi jellegű ráfordítások	
	II. Anyagjellegű ráfordítások	3.800.000.-
	III. Felhalmozási költségek	
Összeg		3.800.000.-
Esőkert rendszer létesítése közösségi összefogással - mintajellegű települési csapadékvíz gazdálkodási projekt	I. Személyi jellegű ráfordítások	
	II. Anyagjellegű ráfordítások	16.500.000.-
	III. Felhalmozási költségek	8.000.000.-
Összeg		24.500.000.-
Vízörző Fenntarthatósági Csoportfoglalkozás – Élményalapú projektmunka	I. Személyi jellegű ráfordítások	
	II. Anyagjellegű ráfordítások	3.500.000.-

	III. Felhalmozási költségek	
Összeg		3.500.000.-
Mindösszesen		31.800.000.-

Felhasználás szerinti költségterv összesítő

Költségnem	Összeg (Ft)
I. Személyi jellegű ráfordítások	0.-
II. Anyagjellegű ráfordítások	23.800.000.-
Működési költségek összesen (I.+II.)	23.800.000.-
III. Felhalmozási költségek	8.000.000.-
Mindösszesen (I.+II.+III.)	31.800.000.-